

Çimkent Ahıska Türkleri Derneği Başkanı Latif şen ve Ahıska Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Ruşen Mehmetoğlu ile Söyleşi*

Soru 1: Ahıska Türklerini betimlemek için “Mesket Türkleri” ve “Kafkasya Türkleri” gibi çeşitli kavramalar kullanılmaktadır? Özellikle Gürcistan “Mesket Türkleri” yerine “Gürcü Mesketler” kavramını tercih etmektedir. Bu terimlerin kullanılmasında herhangi bir siyasal amaç güdülmekte midir? Siz kendinizi daha çok hangi kavramla adlandırıyorsunuz?

Latif şen: Ruslar İkinci Dünya Savaşı’nda 140 bin Ahıska Türkü’nün yüzde 50’sini savaşa götürdüler. Ancak savaşa gidenlerin büyük bölümü maalesef geri dönemediler. Kalanların içinden akıllı ve lider kişiliğe sahip olanlar Ruslara sorun çıkarmasınlar diye sürgün kamplarında telef oldular. Orta Asya’ya sürgüne gönderilen Ahıskalıların yüzde 40’ı yollarda hastalıktan öldü. Kavranma gelecek olursak, belirttiğiniz gibi Gürcüler bizi Mesket Türkü kavramıyla nitelendiriyorlar. Esasında bu nitelendirmenin ardında Ahıska Türkleri vardır. Diğer yandan Orta Asya’ya sürdükleri Ahıska Türklerinin yüzde 70’ini “Azeri” olarak yazdırdılar. Bugün Kazakistan’da yaşayan 200 bin Ahıska Türkünün 70 bini güney Kazakistan’da yaşamaktadır. Bu bölgede Ahıska Türkleri kültürlerini ve dillerini yaşatıyorlar. Biz tarihsel ana vatanımızı ve kendimizi Mesketya/Mesketler olarak değil, Ahıska Türkü kavramıyla adlandırıyoruz. Yani bizler kendimize “*Ahıska Türkü*” diyoruz.

Ruşen Mehmetoğlu: “Mesket Türkleri” kavramı tamamen siyasallaşmıştır. Biz kendimizi “Ahıska Türkleri” olarak adlandırıyoruz. Ancak belirtmeliyim ki, Orta Asya’ya geldikten sonra da bizleri Azeri olarak kayıt altına aldılar. Bu uygulama, Stalin’in çıkardığı bir kararname gereğince yapıldığından bu durumu kabul etmek zorunda kaldık. Tekrar kavrama dönecek olursak, Gürcü tarihçiler Ahıskalıların bir kısmının Gürcü’den dönme Müslümanlar olduklarını iddia ediyorlardı. Stalin de bizi Türk olarak değil Gürcü olarak sürdü ama bu çok yanlıştı. Biz Orta Asya’ya geldiğimiz ilk günden bu yana kendimizi Ahıska Türkü olarak nitelendirdik. Bu kavramın kullanılmasının nedeni insanların kendini bölge ile özdeşleştirmelerinden ileri gelmektedir. Biz hiçbir zaman kendimizi “Kafkasya Türkü” gibi bir kavramla coğrafyaya izafeten tanımlamadık. Nasıl ki Anadolu’da bir kimse kendini “Erzurum Türkü” gibi bir kavramla nitelendiremezse “Ahıska Türkü” kavramı da

---

* Bu söyleşi Elektronik Siyaset Bilimi Dergisi Editörü Doç. Dr. Fahri Türk ve İstanbul Arel Üniversitesi Araştırma Görevlisi Serdar Yılmaz tarafından 10.08.2013 ve 12.08.2013 tarihlerinde Almatı’da gerçekleştirilmiştir.

coğrafyaya göndermede bulunduğundan tam isabetli bir kavram değildir. Aslında kendimizi sadece “Türk” olarak tanımlıyoruz.

Soru 2: 24 Mayıs 2010 tarihinde kurulan “Dünya Ahıska Türkleri Birliğinin” (DATÜB) amaçları hakkında bilgi verebilir misiniz? Böyle bir birliğin oluşturulması tamamen Ahıska Türkleri derneklerinin kendi inisiyatiflerinden mi kaynaklandı yoksa Türkiye perde arkasından bu olaya müdahil oldu mu?

L.Ş. Ne yazık ki, bizim çalışkan ve cefakâr milletimiz günümüzde dokuz ülkede dağınık halde yaşıyorlar. Ahıska Türklerinin çoğunluğu komşu coğrafyalarda yayıldıkları gibi bir kısmı da Amerika Birleşik Devletleri’ne gitmiştir. Nursultan Nazarbayev’in Kazakistan’da derneklerin kurulmasına izin vermesinden sonra Kazakistan’da örgütlendiğimiz gibi dünyada yaşayan tüm Ahıska Türklerini bir çatı altında birleştirmek istedik. Bunun üzerine 52 delegesi bulunan DATÜB kuruldu. DATÜB’nin neden Türkiye’de kurulduğu hususuna gelince, bu tamamen kendi girişimimiz sayesinde ortaya çıkmıştır. Bu konuda bizi hiç kimse desteklememiştir.

R.M. DATÜB’nin kuruluş çalışmalarına 2008’de başlanmış ancak kuruluşu resmen 2010 yılında gerçekleşmiştir. Böyle bir çatı örgütünü kurma düşüncesi, Ahıska Türkleri derneklerinin İstanbul’da yaptıkları istişare toplantısında olgunlaşmış ve akabinde Abdullah Gül ile yapılan görüşmelerden sonra düğmeye basılmıştır. Esasında böyle bir birlik kurulması düşüncesi DATÜB Başkanı Ziyaettin Bey ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’e aittir. Bu görüşmelerden sonra Gül, Ziyaettin Bey’den bu birliğin başkanı olmasını istemiştir. Böylece DATÜB, dokuz ülkede (Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkiye, Gürcistan, Amerika Birleşik Devletleri, Rusya Federasyonu ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti) yaşayan Ahıska Türklerini bir araya getirdi. Biz bu birlik sayesinde hangi sorunlarımızın olduğunu farkına vardık ve bunları birlikte hareket edilerek çözebileceğimizi gördük. Özellikle eğitim, dil ve iş yapma konusunda Türk devleti ile istişare yaptıktan sonra çözüm yolu bulmaya çalışıyoruz. Örneğin, DATÜB her sene masrafları Türkiye tarafından karşılanan 30-50 imamı mesleki eğitim için kurslara katılmak amacıyla Türkiye’ye gönderiyor. Türk yetkililer Kazakistan’a geldiklerinde Kazakistan Cumhurbaşkanı Nazarbayev’i ziyaretlerinin ardından buradaki derneklerimizi ziyaret ederler. Türk devlet yetkililerinin Ahıska Türklerine karşı ilgileri olsa da, Gül bu konuda biraz daha ağır basmaktadır.

Soru 3: Kazakistan’da yaşayan Ahıskalıların Türkçeye vakıf olma durumları nasıldır? Söz gelimi aile içinde genelde hangi dil konuşulmaktadır? Ahıska

Türklerinin Kazakça ve Rusça gibi dillere hâkimiyeti nasıldır? Söz gelimi ana dillerini bu dillerden biri olarak tanımlayan aileler var mıdır?

L.Ş. Düşünceme göre aile önemli bir müessesedir. Bizler aile sayesinde, dilimizi ve dinimizi unutmuyoruz. Ahıska Türkleri aile içinde kendi ana dilleri olan Türkçeyi kullandıkları gibi, Kazakçayı da iyi düzeyde bilmektedirler. Diğer yandan tüm Ahıskalılar ayrıca Rusçayı da iyi düzeyde konuşurlar. Rahatlıkla Ahıska Türklerinin aile içi iletişimi yüzde 95 oranında Türkçeyle sağladıklarını söyleyebilirim.

R.M. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde 1944'ten sonra Türk ve İslam kimlikleri yasaklanmıştı. Kimse Türküm diyemezdi. Kaldı ki, bizleri nüfus kayıtlarına Azeri olarak geçirmişlerdi. Ancak bütün bu olumsuzluklara rağmen kendi dilimizi ve dinimizi korumaya çalıştık. Günümüzde Kazakistan'da 180-200 bin arasında Ahıska Türkünün yaşadığını tahmin ediyoruz. Çünkü bu konuda elimizde tam ve güvenilir istatistik veriler bulunmamaktadır. SSCB döneminde resmi dil Rusça olduğu için bu dili konuşmaya zorlandık. Ancak günümüzde Kazakistan'da 60 okulda Türkiye Türkçesinde haftada 2-3 saat dersler yapılmaktadır. Bunun maddi yükünü DATÜB üstlenmektedir. Ancak bu bağlamda TİKA ve Yunus Emre Enstitüsünün bize yardım ettiğini vurgulayabilirim. Ahıska Türklerinin ana dillerini kullanmaları hususuna gelince, örneğin Çimkent'te yaşayan 70 bin Ahıska Türkünün tamamının Türkçe konuştuğunu söyleyebilirim. Diğer yandan Ahıska Türkleri Rusça ve Özbekçeyi de iyi düzeyde bilseler de, kesinlikle ana dillerini Türkçe haricinde bir dil olarak belirtmezler.

Soru 4: Kazakistan'da sayıları takriben 200 bin civarında olan Ahıska Türkleri bildiğimiz kadarıyla ilk, orta ve yüksek öğrenimde kendi dillerini kullanamıyorlar. Diğer yandan Kazakistan Eğitim Yasasının dokuzuncu maddesine göre, Özbekler Güney Kazakistan'da 65 okulda kendi dillerinde eğitim alabiliyorlar. Ahıska Türklerinin de bu yönde girişimleri var mıdır? Ana dilde eğitimin neresindesiniz?

L.Ş. Ana dilde eğitim hakkından yararlandığımızı rahatlıkla söyleyebilirim. Güney Kazakistan'da orta öğretim düzeyinde (1.-11. sınıflar) toplam 22 okulda günde 2-3 kadar Türkçe dersler yapılmaktadır. Kazakça eğitim verilen bu okullarda Türkçe de öğretilmektedir. Yani, Kazak okulu içinde Türkçe dersler veriliyor. Bizim çocuklarımıza birinci sınıftan on birinci sınıfa kadar sadece Türkçe eğitim verilebilecek bir okul kurma girişimimiz de bulunmaktadır. Kazak okullarında yeterince yer olmadığı için bu okullar

ihtiyaca cevap vermekten uzaktır. Söz gelimi, bu doğrultuda kurduğumuz Talgar Türk Lisesinde çocuklarımız okumaktadırlar.

R.M. Talgar'da bulunan Türk-Kazak Lisesinin eğitim-öğretim alanında önemli bir katkı yapacağını düşünüyorum. 2011 yılında kurulan bu lisede 6.-11. sınıflarda Türkçe eğitim yapılmaktadır. Burada altıncı sınıfa kadar Türkçenin haricinde Kazakça, Rusça ve İngilizce dilleri de öğretilmektedir. DATÜB ve Kazakistan Ahıska Derneği sayesinde gerçekleştirmeyi düşündüğümüz ikinci lise projemizi ise Çimkent'te gerçekleştirmeyi düşünülüyor. Türk ve Kazak hükümetleri de bu projemize destek olma sözü vermişlerdir.

Soru 5: Azerbaycan'da Haydar Aliyev döneminde bu ülkede yaşayan Ahıska Türklerine üniversitelerde özel kontenjan tanınmıştı. Tıpkı bunun gibi Ahıska Türkleri için Kazakistan'da da yükseköğretimde herhangi bir kontenjan uygulaması bulunmakta mıdır?

L.Ş. Çocuklarımız Kazakistan'daki üniversitelere kolayca girebiliyorlar. Öğrencilerin seçiminde Ahıska Türklerine yönelik herhangi etnik temelli bir ayrımcılıkla karşılaşmıyoruz.

R.M. Hayır, Kazakistan'da Ahıska Türklerine yönelik özel bir kontenjan uygulaması bulunmamaktadır. Lise öğreniminden sonra Türkiye'deki ÖSS sınavına benzer bir sınav vardır. Şayet öğrenciler bu sınavlarda başarılı olurlarsa, puanına göre yerleştirildikleri programlarda özel ve devlet üniversitelerinde okumaya hak kazanmaktadırlar.

Soru 6: Kazakistan'da Ahıska Türklerinin yoğunluklu olarak yaşadıkları bölge ve şehirler (Talgar, Cambul, Kızılorda, Çimkent) hakkında bilgi verebilir misiniz?

L.Ş. Kazakistan'da Ahıska Türklerinin yoğunluklu olarak yaşadıkları yerler; Almatı (70 bin), Çimkent (70 bin) Cambul (30 bin) şeklinde sıralanabilir. Geri kalan 30 bin Ahıska Türkü ise Kazakistan'ın diğer şehirlerine yayılmış durumdadır.

R.M. Evet soydaşlarımızın yüzde 96-97'si saydığımız bu bölgelerde yaşamaktadırlar.

Soru 7: 1990'lardan sonra Orta Asya ülkelerinde yaşayan Ahıska Türkleri arasında Türkiye'ye en az göç Kazakistan'dan gerçekleşmiştir? Bunun nedenleri olarak Kazakistan'da yaşayan Ahıska Türklerinin vatanlarına daha

fazla bağlı oldukları veya ekonomik durumlarının daha iyi olduğu sonucunu çıkarabilir miyiz? Kazakistan'da yaşayan Ahıskalılardan Türkiye'ye veya Gürcistan'a yönelik olası toplu göçe bakışları nasıldır? Bu konuda resmi dernek yetkilileri ile sokaktaki Ahıskalı vatandaş arasında fikir ayrılığı var mıdır?

L.Ş. Genellikle sıkıntı yaşanan ülkelerdeki soydaşlarımız Orta Asya'dan Türkiye veya başka ülkelere göç etme eğilimi içindedirler. Kazakistan Başkanı Nursultan Nazarbayev uzağı görebilen bir siyasetçi olduğundan ülkesinde yaşayan diğer milletlere ve onların kültürlerine sahip çıkmıştır. Bundan dolayı Kazakistan'da Özbekistan'da yaşananlara benzer olaylar (Fergana olayları) yaşanmamıştır. Kazakistan'da kimseye ayrımcılık yapılmadığı ve herkesin farklılıkları dikkate alındığı için bu ülkede yaşayan insanların yaşadıkları ülkeye karşı duydukları bağlılık daha da güçlenmiştir. Kazakistan'da yaşayan Ahıska Türklerinin siyasi, ekonomik ve kültürel durumları diğer ülkelerde yaşayan soydaşlarıyla kıyaslandığında çok daha iyi durumdadır. Bundan dolayı Kazakistan'da yaşayan Ahıska Türkleri Gürcistan'a ya da başka bir yere gitmeyi düşünmüyorlar. On yıllardan bu yana bu ülkede yaşıyoruz. Gürcistan'a gittik diyelim. Orada ne yapacağız? Ben şahsen Kazakistan'da yaşayan Ahıska Türklerinin Gürcistan'a toplu olarak geri döneceklerini düşünmüyorum. Ancak biz gitmesek te atalarımızdan gasp edilen toprakların ve evlerin bize geri verilmesini talep ediyoruz. Çünkü atalarımız bütün mal varlıklarını arkalarında bırakarak bu topraklara zorla göç ettirilmişlerdir. Kısacası, Tiflis'ten tazminat talep ediyoruz. Kırgızistan ve Özbekistan'da yaşayan Ahıska Türkleri arasında siyasi baskılar ve ekonomik yokluklar yüzünden Türkiye'ye göç etme isteği ve eğilimi çok daha yüksektir.

R.M. Bana göre, DATÜB'nin kurulmasının asıl amacı Gürcistan'a dönüşü gerçekleştirmektir. Ahıska bölgesi anavatanımızdır. Ahıskalılar bir gecede evlerinden, barklarından ve topraklarından mahrum edildikleri için, gasp edilen haklarımızı talep ediyoruz. Rusya, Azerbaycan ve Kırgızistan gibi ülkelerde yaşayan soydaşlarımız arasında Ahıska bölgesine dönme eğilimleri daha canlıdır. Ancak Kazakistan'da yaşayan Ahıskalılar mevcut Kazak toplumuyla ileri düzeyde kaynaştıklarından, ekonomik durumları iyi olduğundan ve bu ülkeyi ata yurtları olarak gördüklerinden Gürcistan'a dönmek istememektedirler. Her ne kadar gençler arasında Türkiye'de yaşamak eğilimi mevcutsa da genelde Kazakistan'da kalmak istiyorlar. Düşünceme göre, şayet Gürcistan orada bıraktığımız her şeyi geri verirse tarihsel anavatanımıza ancak bu şartlarda geri dönebiliriz. Fakat Gürcistan'ın Ahıska Türklerinin geri dönüşlerine yönelik izlediği strateji güven

vermemektedir. Gürcistan'ın Türkleri belli şartlar altında kabul etmek istemesi ve soydaşlarımızı birbirinden kopuk yerlere yerleştirme düşüncesi doğru bir politika değildir. Şayet Gürcistan'a göçeceksek belli bir bölgeye yani Ahıska'ya göç etmemize izin verilmelidir. Yoksa, Ahıska Türklerinin Gürcülerin çoğunlukta yaşadıkları yerlere üç-beş aile şeklinde yerleştirilmesi soydaşlarımızın dillerini dolayısıyla kültürlerini unutarak benliklerini kaybetmelerine neden olacağından, Gürcü toplumu içerisinde kolay bir şekilde eriyip gideceklerdir. Bu yüzden Gürcistan'ın bu yöndeki politikasına şiddetle karşı olduğumuzu söylemeliyim.

Soru 8: Kazakistan'da Ahıska Türklerinin kurmuş oldukları derneklerin, amaçları, coğrafi olarak dağılımları hakkında bilgi vererek karşılaştığınız sorunlardan bahsedebilir misiniz? Söz gelimi dernekler okullarda ana dilde eğitim verilmesi konusunda neler yapmaktadır? Bu bağlamda Türkiye'nin TİKA aracılığıyla yardımları söz konusu mudur?

L.Ş. Güney Kazakistan'da toplam olarak yedi adet derneğimiz bulunmaktadır. Kazakistan Devleti her derneğe senelik 2.500 dolar yardım yapmaktadır. Derneklerimize genelde iş adamları yardım ediyor. Almatı vilayetinde ise 10-12 derneğimiz vardır.

R.M. Kazakistan'daki derneklerimiz sistemli ve düzenli bir işleyişe sahip olduklarından her bakımdan örnek olarak gösterilebilir. Derneklerimiz arasında Almatı'da bulunan derneklerin özel bir yeri vardır. Daha sonra şehir, ilçe ve köy dernekleri gelmektedir. Kazakistan'da Ahıska Türklerinin sahip olduğu derneklerin 11 vilayet, 28 ilçe ve 33 köyde şubesi bulunmaktadır. Almatı şehrinde üç, Almatı vilayetinin ilçelerinde ise beş derneğimiz bulunmaktadır. Kazakistan'da faaliyet gösteren diğer milletlerin derneklerine baktığımızda en iyi çalışan derneklerin Ahıska Türklerinin dernekleri olduğu görülmektedir. Ahıska Türkleri olarak Kazakistan'da toplam 23 cami yaptırıldı. Bunların beş tanesini bizzat Ziyaettin Bey finanse etti. Camilerin haricinde Almatı, Cambul ve Çimkent gibi şehirlerde 18 adet açık ve kapalı spor salonu yaptırıldı ve iki spor salonunun inşaatları da devam etmektedir. Bu mekânlarda; güreş, futbol, boks vb. spor müsabakaları düzenliyoruz.

Ahıska Türklerinin Kazakistan'da yaptıkları neşriyata gelince, 2000'den önce Kemal Kara ve İbrahim Türkü editörlüğünde "Ahıskalı" adlı bir gazetenin düzensiz olarak çıktığını söylemek gerekir. 1997-1998 yılları arasında Çimkent'te çıkan Ahıskalı Gazetesinin tirajı 1.000 civarındaydı. Diğer yandan, 2000 sonrasında Ahıska Türklerinin gazetecilik konusunda daha bilinçlendiklerini görüyoruz. Böylece günümüzde yayın hayatını sürdüren Ahıska Gazetesi, 2000-2006 yılları arasında aylık, 2006-2007 arasında 15

günde bir, 2007'den buyana düzenli ve haftalık olarak okuyucularıyla buluşmaktadır. 2013 itibarıyla toplam tirajı 8.000 olan Ahıska Gazetesinin 5.000 civarında abonesi bulunmaktadır. Almatı'da çıkardığımız bu gazeteyi soydaşlarımızın yaşadığı on ülkeye de gönderiyoruz. Bunun haricinde üç ayda bir 16 sayfalık DATÜB gazetesi çıkarıyoruz. Türkel Gazetesinin Ahıska Türkleriyle doğrudan bir ilişkilerinin olduğunu söyleyemem. Bu gazeteyi Azeri Türkleri çıkarıyorlar.

Burada karşılaştığımız en büyük sorun eğitimle ilgili olanlardır. Çocuklarımız 2007 yılına kadar Rusça eğitim veren okullara gidiyorlardı. Ancak şimdilerde yüzde 80'i Kazak okullarına gidiyor. TİKA, Ahıska Türklerine ders kitapları temini ve Türkçe sınıflarının açılması gibi hususlarda malzeme ve teknik destek sağlamaktadır. Yılda 30-40 öğretmen Türkiye'ye giderek 1-3 ay süren kurslardan geçirilmektedir. Şu anda Kazakistan'daki okullarda görev yapan Ahıskalı öğretmenlerimizin sayısının 60 civarında olduğunu tahmin ediyorum.

Soru 9: Kazakistan'daki dernekleriniz Ahıska'ya dönüş için herhangi bir propaganda yapmakta mıdır? Mevcut yazında Ahıska Türkleri buldukları ülkelerde kalmak istiyorlar yolunda bilgiler bulunmaktadır. Meseleye yakından bakıldığında başta eğitim ve iş hayatı olmak üzere Ahıskalılar buldukları ülkelerde ciddi sorunlarla karşı karşıya bulunmaktadır. Ahıska Türklerine ait dernekler, soydaşlarını Türkiye'ye veya Gürcistan'a giderek yerleşmeleri yönünde teşvik etse doğru olmaz mı?

L.Ş. Derneklerimiz Gürcistan ve Türkiye'ye göçmek isteyen Ahıskalılara yol göstermek istiyor ama maalesef bu iki ülke bu konuya gereken önemi vermiyor. Söz gelimi Türkiye, Ahıska Türklerine beş yıl bu ülkede yaşadktan sonra yerleşme ve çalışma izni veriyor. Özellikle son dönemde Türkiye'ye göçen Ahıska Türklerinin en temel sorunu çalışma izni alamamalarıdır. Türkiye gerektiği şekilde bize yardım etmiyor.

R.M. Ahıska Türkleri Kazakistan'da Kazakçaya vakıf olduğu zaman bürokraside rahatlıkla görev alabilmektedirler. Örneğin Ahıskalılar savcılıkta, cumhurbaşkanlığı idaresinde, polis teşkilatında, adliyede, askeriyede ve gümrükte çalışmaktadırlar. Kazakistan'da herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmıyoruz. Hatta bürokraside çalışan bir Ahıskalı Kazakçayı biliyorsa daha fazla maaş bile alabilir. Genel Başkanımız Ziyaettin Bey Nursultan Nazarbayev'in yardımcılığını yaptı. Kendisine milletvekilliği teklif edildi ancak o olmak istemedi.

Soru 10: Bildiğiniz gibi diğer Orta Asya ülkelerinde de sözgelimi Kırgızistan'da 45 bin, Özbekistan'da ise 106 bin civarında (1989'da) Ahıska Türkü yaşamaktadır. Diğer ülkelerde yaşayan soydaşlarımızın yaşadığı problemlerle Kazakistan'da yaşayanlarınkı benzer sorunlar mıdır? Örneğin DATÜB farklı ülkelerde yaşayan Ahıskalıların sorunlarına yönelik ne gibi projeler geliştirmektedir?

L.Ş. DATÜB özellikle eğitim projelerine eğilmektedir. Ayrıca benim gibi iş adamları da okulların açılmasına yardım ediyorlar. Bu çerçevede Türkiye'den de eğitim alanında ortak projeler yapmayı talep ediyoruz. Ancak, Türkiye'nin Kazakistan'da yaşayan Ahıska Türklerinin geliştirdiği projelerle ilgili olmadığını görüyoruz. Biz Almanlardan yardım istediğimizde hemen yardım ediyorlar. Fakat Türkiye Türklerinden böyle bir şey göremiyoruz. Söz gelimi, ben şahsen Türkiye'nin birçok şehrinde iş adamlarıyla buluştum ama maalesef bizim önerdiğimiz ortak projelere destek vermiyorlar.

R.M. Esasında Kazakistan veya diğer ülkelerde yaşayan Ahıska Türklerinin yaşadıkları problemler aynı değildir. Kazakistan ve Kırgızistan'da yaşayan soydaşlarımızın problemlerini karşılaştırdığımızda oradakilerinin sorunun temelde ekonomik olduğunu görmekteyiz. Kazakistan'da yaşayan Ahıska Türklerinin ekonomik durumları daha iyidir. Söz gelimi, Ahıskalıların Özbekistan'da bürokraside görev almaları çok zordur. Diğer ülkelerde yaşayan soydaşlarımızın sorunlarına duyarlı olduğumuzu da söyleyebilirim. Örneğin 2011 yılında Ahıska Türkleriyle meskûn Mayofka Köyü'nde (Kırgızistan) sel felaketi meydana geldiğinde, DATÜB olarak Türkiye'deki makamların da desteğini sağlayarak söz konusu köyde 70 ev yapılmasına ön ayak olduk.

Soru 11: 1989 yılında Ahıska Türklerine yönelik yapılan saldırılar sonrası bu halkın Türkiye, Rusya, Azerbaycan ve hatta ABD'ye göçtüğü biliniyor. Bu olaylara Kazakistan'da yaşayan Ahıskalıların bakışı nasıl olmuştur? Özbekistan'dan Kazakistan'a gelerek yerleşen Ahıskalılar var mı? Varsa daha sonra oradan gelenlerle yerli Ahıska Türkleri arasında herhangi bir sorun yaşanmış mıdır?

L.Ş. Evet, Fergana olaylarından sonra Kazakistan, Özbekistan'dan kovulan soydaşlarımızın yüzde 30'unu kabul ederek pasaport verdi ve bu insanları dört şehre yerleştirdi. Geri kalan yüzde 20'si Azerbaycan'a, yüzde 50'si ise Rusya Federasyonu'na göç etmek durumunda kaldılar. Ancak Ruslar bu soydaşlarımıza uzun süre pasaport vermeyerek onların ciddi sıkıntılar yaşamalarına neden oldular. Bunun üzerine Rusya'nın Knasnodar ve Rostov

bölgelerine göç edenlerin yüzde beşi Amerika Birleşik Devletleri'ne iltica etti. Rusya'da bulunanların yüzde 20'si de Türkiye'ye gitti. Geri kalanı da halen Rusya Federasyonu'nda yaşamaktadırlar. Biz Kazakistan'da yaşayan Ahıska Türkleri olarak Özbekistan'dan gelen soydaşlarımızla herhangi bir sorun yaşamadık. Özbekistan'da yaşayan Ahıska Türklerinin durumları iyi olduğundan bu Özbeklerin husumetini çekti. Bunun üzerine önemsiz bir kavga büyütülerek orada yaşayan soydaşlarımız kışkırtıldı. Bu olayların arkasında; Ruslar ve Özbekler bulunuyorlardı. Esasında Özbekler ülkelerini Ahıska Türklerinden arındırmak için böyle bir kışkırtıcılığa tevessül ettiler. Bana göre artık Ahıska Türklerinin yaşadıkları ülkelerde böyle olaylar yaşanma ihtimali oldukça düşüktür. Özellikle, Kazaklarla bu türden sorunları aştığımızı düşünüyorum. Kazaklar bu ülke bizim dediklerinde biz de, soyumuzun Türk olduğunu vurgulayarak ortak kökenlerimize göndermede bulunuyoruz. Kazaklar artık bizi benimsedi ve yanlarına çektiler. Bu bağlamda özellikle Kazakistan Başkanı Nazarbayev'e ne kadar teşekkür etsek azdır. Çünkü Nazarbayev Kazaklarla Ahıska Türkleri arasındaki akrabalık bağına vurgu yaparak iki halkın kardeş olduğunu ilan etti. Fakat Kırgızistan'da yaşayan soydaşlarımızın işi oldukça zor gözüküyor.

R.M. 1989'da yaşanan Fergana olayları sonrasında Özbekistan'dan çıkarılanların önemli bir kısmını da Azerbaycan kabul etmişti. Sovyet hükümeti Özbekistan'dan kovulan Ahıska Türklerinin çoğunu Rusya'ya götürmüştür. Ancak onlara iş ve pasaport vermediler. Bu soydaşlarımızın tek suçları Türk olmaktı. Bu sıkıntılar yüzünden Knasnodar bölgesinde yaşayanların çoğunluğu 2004 te ABD'ye göç ettiler. Günümüzde bu ülkede yaşayan Ahıska Türklerinin sayısı 12 bin civarındadır. Kazakistan'a yerleştirilen soydaşlarımızla aramızda herhangi bir sıkıntı meydana gelmemiştir. Fergana olayları bana göre siyasaldı ve SSCB'nin meydana getirmiş olduğu bir kışkırtıydı. Bu olayların tetikleyici gücünün Özbek milliyetçiliği olduğunu da düşünmüyorum. Bu olayların temelinde bizim kendi tarihimizi ve kültürümüzü tam olarak bilmememiz önemli bir rol oynamıştır. Diğer yandan etnik milliyetçiliğin önemli bir sorun olduğunu da belirtmeliyim. Ancak Kazakların Ahıska Türklerine karşı tutumlarının iyi olduğunu da söylemeliyim.

Soru 12: 1989 yılında Özbekistan'da Ahıska Türklerine karşı yapılan saldırılar sonrasında on binlerce Ahıska Türkü yollara düşerek tekrar sürgünü yaşadılar. Bu saldırılar gerçekten basit bir pazar kavgası mıydı yoksa Özbekistan'ı Ahıskalılardan temizlemek için yapılmış sistemli bir saldırı mıydı? Günümüzde Kazakistan'da veya Kırgızistan'da Fergana olaylarına

benzer olayların yaşanması tehlikesinden söz edilmektedir. Gerçekten böyle bir tehlike var mıdır?

L.Ş. Bu soruya cevap verdik.

Soru 13: Ahıska Türklerinin Gürcistan'a dönme konusunda Azerbaycan'da yaşayanların tutumları dikkate alınmazsa pek istekli olmadıkları görülüyor. Genel olarak bakıldığında, göçe istekli olan grupların siyasal ve sosyal eğilimleri açısından belli bir siyasal partiye veya sosyal gruba mensup kişiler olduklarını söylemek mümkün müdür? Yoksa sadece yaşlılar eskiye duydukları özlemden dolayı mı böyle bir geri dönüşe sıcak bakmaktadırlar?

L.Ş. Evet belirttiğiniz gibi daha çok yaşlılar geçmişe duydukları özlemden dolayı Gürcistan'a göçmek istiyorlar. Kazakistan'da yaşayan yaşlı Ahıska Türkleri hem Türk hem de Kazak pasaportu istiyorlar ancak alamıyorlar. Çünkü Kazakistan çifte vatandaşlığa izin vermiyor. Burada yaşayan soydaşlarımızın sadece Kazakistan pasaportu bulunmaktadır.

R.M. Bana göre, eskiye duyulan özlemin yanında ekonomik nedenler daha ağır basmaktadır. Yaşlılar arasında Gürcistan'a dönme isteği olsa da gençler bu düşünceye pek sıcak bakmıyorlar. Şayet Gürcistan hükümeti soydaşlarımızın tekrar tarihsel anavatanlarına dönmelerine izni verirse, Ahıska Türklerinin oraları cennet gibi yapacağını düşünüyorum.

Soru 14: Ahıska Türklerinin ekonomik durumları nasıldır? Kazakistan'da yaşayan Ahıska Türkleri daha çok tarım ve hayvancılık alanlarında mı yoksa hizmet, sanayi vb. sektörlerde mi çalışmaktadırlar? Söz gelimi kamu sektöründe işe alımlarda Ahıska Türklerinin dezavantajlı durumda olduklarını söyleyebilir miyiz?

L.Ş. Genellikle tarım ve hayvancılık işiyle uğraşıyoruz. Kamu sektöründe çalışan Ahıska Türkleri de bulunmaktadır. Söz gelimi, soydaşlarımız arasında; kaymakamlar, eğitim müdürleri ve milletvekilleri (2) vardır.

R.M. Soydaşlarımız genelde tarım ve hayvancılık sektöründe çalışsalar da hizmet sektöründe ekmeğini kazananlarda vardır. Ancak Ahıska Türklerinin geçim kaynağı olarak tarımın diğer alanlara göre daha fazla öne çıktığını söyleyebilirim.

Soru 15: Ahıska Türklerinin Türkiye'ye bakış açısını değerlendirebilir misiniz? Bildiğimiz kadarıyla 1990'lı yıllarda Türk devletinin yaklaşımı daha

iyiydi. Süleyman Demirel zamanında Azerbaycan yaşayan Ahıskalı gençlere Türkiye’de üniversite eğitimi alabilmeleri için 25 kişilik ayrı bir kontenjan tanınmıştı. Demirel Almatı’ya geldiğinde Ahıska Türklerinin temsilcileriyle görüşüyordu. Şimdi AKP’nin bölge meselelerine kayıtsız kaldığını biliyoruz. Türk hükümetlerinin 1990’lı yıllardan bu yana Ahıska Türklerinin sorunlarına bakışında nasıl bir değişime meydana gelmiştir?

L.Ş. Evet belirttiğiniz gibi, 1990’lı yıllarda Türkiye’nin bölge ülkeleriyle ilişkileri çok yoğundu. Örneğin Türk liseleri açıldı ancak Ahıska Türklerinin karşılaştıkları sorunlarla pek ilgilenilmedi. Uzun yıllar çocuklarımızı gönderebileceğimiz anadilimizde eğitim veren okullara sahip olamadık. Kısaca söylemek gerekirse eğitime önem verilmesi gerekir. Ayrıca Türk iş adamlarıyla ortak projelere imza atmamız ve Türk pasaportuna sahip olmamız gerektiğini düşünüyorum. Türk yetkililerine bu konulardaki sorunlarımızı anlattığımızda hepsi prensip olarak tamam diyor ancak herhangi somut bir adım atılmıyor. Almanlar, Koreliler ve Çinliler bizim önerdiğimiz projelere Türkiye’den daha fazla önem veriyorlar. Türkiye de söz konusu ülkeler gibi Kazakistan’da yatırımlar yaparak fabrikalar açmalıdır. Bizim Türkiye’den beklentimiz çocuklarımızın eğitim alanında desteklenmesidir. Türkiye hem Ahıska Türklerine ayırmış olduğu kontenjanı artırabilir hem de bölgede okullar açarak bizleri destekleyebilir. Bir diğer husus ise, Türk devleti Ahıska Türklerine çifte vatandaşlığın yolunu açmalıdır.

R.M. AKP hükümeti de meselelerimize ilgisiz değildir. Cumhurbaşkanı, Başbakan ve milletvekilleri Kazakistan’a geldiklerinde bizi ziyaret ederek sorunlarımıza çözüm getirmeye çalışıyorlar. Türkiye’den özellikle eğitim alanında destek istiyoruz. Türkiye günümüzde Ahıska Türklerine Büyük Öğrenci Projesi kapsamında 50 kontenjan ayırmaktadır.

Soru 16: 1992 yılında “Ahıska Türklerinin Türkiye’ye Göç ve İskânına Dair Kanun” kabul edilmiş ve bu kanun mucibince son yirmi yılda 50 bine yakın Ahıska Türkü Türkiye’ye gelerek çeşitli şehirlere yerleşmişlerdir. Buna rağmen ikamet tezkeresi, çalışma izni, Sosyal Güvenlik Kurumundan yararlanma, vatandaşlık ve emeklilik hakkı gibi birçok konuda ciddi sorunlar yaşanmaktadır? Sizce bu durum AKP’nin Arap ve Kürt yanlısı bir siyaset izlemesiyle açıklanabilir mi? Bu sorunlar sizce neden çözülemiyor?

L.Ş. Maalesef bu kanunun kötüye kullanıldığını söyleyebilirim. Ermeniler, Gürcüler ve Azeriler bu kanundan biz Ahıska Türküyüz diyerek yararlanmışlardır. AKP’nin Orta Asya’ya yönelik politikasının olduğu söylenebilirse de Ahıska Türklerine verdikleri sözlerin hiçbirini tutmuyorlar.

Soru 17: 15 Kasım 1944 tarihinde toplam 86 bin Ahıska Türkü [Kazakistan (40.000), Özbekistan (30.000) ve Kırgızistan (16.000)] Orta Asya'ya insan onuruna yakışmayan şartlarda sürüldüler. Bunlardan önemli bir kısmı 1956 yılına kadar zorunlu ikamete tâbi tutuldular. Diğer yandan milli kimliği canlı ve güçlü tutmak için yaşanmış acıların sürekli olarak gündeme getirilmesi gerektiği sosyolojik bir olgudur. Buradaki dernekleriniz bu yaşanan sürgünleri (Gürcistan ve Özbekistan'dan) çeşitli anma törenleriyle gündeme getiriyorlar mı? Söz gelimi, gençler böyle toplantılarda veya aile içinde bu olaylardan haberdar ediliyorlar mı? Yani atalarının böylesine derin acılara ve haksızlıklara duçar olduklarının bilincindeder mi?

L.Ş. Küçük yaştaki çocuklarımıza söz konusu acı olaylardan bahsetmiyoruz. Ancak çocuk 12 yaşına gelince önce aile içinde daha sonra bayramlarda düzenlenen toplantılarda bu olaylar anlatılıyor. Güney Kazakistan'da her yıl Ahıska bölgesinden sürgüne gönderilmemizi törenlerle anıyoruz. Hatta Kazakistan Devleti bu anma törenlerini finanse etmemiz için bize maddi yardım dahi yapmaktadır. Bu toplantılarda geçmişte atalarımızın başından geçenler ve onların söz konusu dönemde yaşadıkları zorluklardan bahsediyoruz. Günümüzde Ahıska Türkü iş adamlarının başarılarında söz ediliyor, saz-söz –spor müsabakaları yapıyor. Söz konusu anma törenlerini Ahıska Türkleri olarak ayrı yaptığımız gibi, Stalin döneminde bizimle aynı kaderi paylaşan diğer halklarla birlikte ortak anma törenleri de tertipliyoruz. Nazarbayev, her yıl ülkede yaşayan milletlerin dernek başkanlarını huzuruna kabul ederek ülkede yaşayan azınlıkların sorunlarını dinliyor ve çözüm bulmaya çalışıyor.

R.M. Evet, her yıl 14 Kasım günü bu acı olayları anma günü düzenliyoruz. Törenlerde belgeseller, şiirler ve diğer faaliyetlerle insanlarımızı bilinçlendiriyoruz. Bu acı olayları aileler çocuklarına anlatıyor. Ayrıca törenlere gençleri ve sürgüne maruz kalmış diğer azınlık milletleri de davet ediyoruz.

Soru 18: Ahıska Türklerinin düğün, sünnet, giyim-kuşam, mutfak ve aile yapısı gibi hususlarda Kazakistan'da yaşayan diğer Türk topluluklarından veya Slavlardan etkilenmeleri söz konusu mudur?

L.Ş. Halkımız örf adet ve geleneklerini Kazakistan'a yerleştikten sonra da korumasını bilmiştir. Hatta Türkiye'de unutulmaya yüz tutmuş olan kirvelik geleneğini hâlen devam ettiriyoruz. Sünnet merasimlerinde Kurân-ı Kerim okutulur. Çocuğun kirvesi gelerek çocuğa hediyeler verir. Daha sonra aileler arasında karşılıklı hediyeleşme fasılları olur. Kirve olan kişiyle o derecede

yakınlaştığına inanılır ki, artık kirveler birbirinden kız alıp veremezler. Tabi ki bazı örf ve adetlerimiz kısmen Kazaklardan etkilenmiştir. Ahıska Türkleri Ruslardan kız alıp vermezken, Özbek ve Kazaklar gibi Türk halklarından kız alınıp veriliyorlar. Grup içi evlilik oranı yüzde 95’lerde iken, evliliklerin sadece yüzde 5’i de grup dışı yani Kazak veya Özbeklerle yapılmaktadır. Şayet bir Ahıska Türkünün çocuğu Ruslarla evlilik yaparsa söz konusu çocuk ailesi tarafından dışlanabilir. Kısaca söyleyecek olursak, yetişkinler çocuklarının Türk ve Müslüman halklarla evlenmesine izin veriliyorlar. Evlilikle ilgili olarak kız isteme geleneğini sürdürdüğümüzü de söylemeliyim. Şayet kız ve erkek birbirlerini seviyorlarsa söz kesilir. Aksi taktide bizde Anadolu’nun bazı yerlerinde olduğu gibi görücü usulü kız isteme pek yaygın değildir. Akraba evliliği ise çok azalmıştır. Önceleri kızlar 15-16 yaşlarında evlendirilirken günümüzde kız çocuklarımızı okutmak istediğimiz için evlilik yaşı daha yukarı çıkmıştır. Şimdilerde evlenme yaşı kızlarda 19-23, erkeklerde 23-28 yaş arasındadır. Tipik bir Ahıska Türkü ailesinin çocuk sayısı ortalama 3-5 arasında bulunmaktadır. Çocuk sayısı Kazaklarda da aynı şekilde 3-5 arasında bulunmaktadır. Çocuğun daha fazla olması makbuldür. Ruslarda çocuk sayısının 1-2 ile sınırlı olduğunu görüyoruz. Sünnet düğünlerinde içki içilmemektedir. Ancak evlilik düğünlerinde içki içilebilir. Her düğünde yemek verilir ve büyük masraflar yapılır. Düğünlerle ilgili geleneklerimizi tıpkı Ahıska yöresinde olduğu gibi aynen devam ettirmekteyiz. Söz gelimi, düğünlerde sağdıç geleneği de hâlen devam ettirilmektedir. Kazakistan’da yaşayan diğer halklardan da etkilenmişizdir. Örneğin, Kazakların mutfağından çok etkilenerek onlardan “Beşparmak” yemeğini Özbeklerden de “Özbek pilavını” aldık ancak, Ruslardan bir şey aldığımızı söyleyemem.

R.M. Biz genellikle eski adetlerimizi koruyoruz. Kazak mutfağından etkilendiğimizi söyleyebilirim. Ruslardan ise müzik alanında etkilendik.

Soru 19: Ahıska Türkleri arasında ailede kadın-erkek eşitliği hususunda neler söylenebilir? Ailede kadının rolü nasıldır? Kadınlar genelde Almatı gibi büyük şehirlerde pazarlarda satıcılık yaparak aile bütçelerine katkıda bulunmaktadırlar? Bu durum kadının aile içi durumunu ne yönde etkilemektedir?

L.Ş. Bundan 20 sene öncesine kadar kadınlar erkeklerin sözlerinden dışarı çıkmazlardı. Şimdi ise kadınların ailede yüzde 30 söz sahibi olduklarını söyleyebilirim. Diğer yandan eğitilmiş çiftler arasında birbirlerine danışarak iş görme oranı daha yüksektir. Son yirmi yılda çalışma hayatında kadınların rolleri oldukça artmıştır. Kadınlar genellikle; tarla, bağ-bahçe işleri, hayvan

bakımı, ve satıcılık iŐlerinde çalışıyorlar. Son yıllarda kadınlar çalıŐarak aile bütçesine katkıda bulduklarından ailede ocuk sayısı gittikçe azalmaktadır. Erkekler ev iŐlerinde kadınlara yardımcı olmaktadır.

R.M. Son zamanlarda Ahıskalı kadınların; öğretmenlik, doktorluk, gazetecilik, öğretim üyesiği, yazarlık ve hatta iş kadınlığı gibi mesleklerde boy gösterdiklerini görüyoruz. Ancak kadın profesör de olsa aile içinde erkeğin sözü geçer. Erkek aile içinde yegâne söz sahibi olan kiŐidir. Tabi ki, kadınlar kararlara katılırlar ancak son söz gene de erkeğe aittir. Erkekler ev iŐlerinde (temizlik, yemek yapma vs.) kadınlara yardım etmez.